

TÄVLINGSPROGRAM

Aspnäset, Stendörren. Den befintliga naturumbyggnaden till höger i bild.

INBJUDEN ARKITEKTTÄVLING OM GESTALTNING AV UTBYGGNAD AV STENDÖRRENS NATURUM

NYKÖPINGS KOMMUN, SÖDERMANLANDS LÄN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	3
FÖRUTSÄTTNINGAR	3
Stendörrens naturreservat	3
Naturumkonceptet	3
Stendörrens naturum: Nuvarande verksamhet och byggnad	4
VISIONER	5
Verksamhet och innehåll i det planerade Stendörrens naturum	5
Utställningarna	7
Samlingssal	8
Café, reception, infocenter mm	8
"Utetorg"	8
Ta tillvara närheten till vattnet	8
PLATSEN	9
Hur man kommer dit	9
.... och hur det är tänkt i framtiden	10
Befintliga anläggningar	10
Planläget	16
TÄVLINGSOMRÅDET	16
TÄVLINGSUPPGIFTEN	16
PROGRAM FÖR UTBYGGNADEN	17
Lokalprogram	17
Kommentarer till lokalprogrammet	18
Yttre miljö	18
Övriga krav och önskemål	19
KOSTNADER	19
TIDPLAN	19
TÄVLINGSTEKNISKA BESTÄMMELSER	20
Tävlingsarrangör	20
Tävlingens form	20
Tävlingsspråk	20
Deltagar rätt	20
Jury	20
Tävlingsfunktionär	21
Programhandlingar	21
Startmöte	21
Tävlingsfrågor	21
Tävlingsförslaget	21
Inlämning	22
Tävlingsarvode	22
Bedömning	22
Utställning/Publicering	22
Äganderätt, upphovsrätt och nyttjanderätt	22
Uppdrag efter tävlingen	23
Tävlingsprogrammets godkännande	23

BAKGRUND

Stendörren på den sörmländska kusten är ett välbesökt naturreservat. Där finns idag stigar och andra arrangemang för att göra området tillgängligt samt en väl fungerande informationsverksamhet med ett på 1990-talet byggt naturum som centrum. Stendörren har stora potentialer som man nu avser att utveckla vidare. Ambitionen är att skapa ett ännu bättre och på alla sätt mer tillgängligt besöksmål där fokus i utställning, skyltar, pedagogik och program ligger på att skapa förståelse för växelverkan mellan människan och naturen, för havet som resurs och för Östersjöns framtid. Genom att bygga ut naturum ska förutsättningar skapas för denna mer omfattande verksamhet.

Stendörren och naturum har staten som huvudman genom Naturvårdsverket, och länsstyrelsen i Södermanlands län som är ansvarig för driften. Genom en överenskommelse om samarbete mellan länsstyrelsen och länsmuseum Sörmlands museum, landstinget Sörmland, kommer utvecklingsprojektet, liksom den framtida driften, att skötas i samverkan mellan dessa parter. Länsstyrelsen har härvid huvudansvaret. Länsmuseum har ansvar för produktion av utställning, skyltade stigar, pedagogik mm. I projektet deltar också Stockholms Marina Forskningscentrum, Stockholms Universitet.

En viktig del av utvecklingen av Stendörren som ett Östersjöcentrum är ett utvidgat naturum som bättre kan rymma utställning, samlingslokaler mm än den nuvarande, idag alltför lilla lokalen. Syftet med tävlingen är således att få fram ett högklassigt och realistiskt förslag till utformning av den utvidgade naturumanläggningen att ligga till grund för fortsatt projektering och genomförande.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Stendörrens naturreservat

Stendörrens naturreservat är ett stycke orörd och vacker skärgårdsnatur, beläget vid den livligt trafikerade skärgårdsfarleden mellan Oxelösund och Trosa, en välbevarad kulturmiljö och ett av Sörmlands största besöksmål. Området består av ca 925 ha kust- och skärgårdslandskap som avsatts för sina stora naturvärden och för att göra det tillgängligt för friluftsliv. Ett annat syfte är att informera om naturvård, miljö och kulturhistoria. Sedan naturreservatet bildades 1972 har miljontals människor från när och fjärran besökt Stendörren för att fiska, vandra, bada, sola och trivas i denna vackra skärgårdsnatur, som dessutom är ovanligt tillgänglig. Här kan även de som inte har tillgång till båt uppleva skärgården och även de som har svårt att röra sig kan komma nära havet. Stendörren är i stor utsträckning tillgängligt för alla. Men det kan bli ännu mer tillgängligt, både fysiskt och innehållsmässigt. Det är det som är ambitionen för utvecklingsprojektet.

Naturumkonceptet

Naturum är ett inregistrerat varumärke som ägs av Naturvårdsverket. Naturum ska visa vägen in i naturen. I naturum ska besökarna på ett lustfyllt sätt få kunskap om naturen, förståelse och känsla för alla dess värden samt inspireras att bege sig dit, vistas där och få en fördjupad naturkontakt som utbyte av sitt besök. Ett naturum ska därmed fungera som en port till naturen i allmänhet och ett visst naturområde i synnerhet.

I syftet med naturum ingår att genom utställningar, programaktiviteter och annan naturvägledning:

- öka kunskapen om ett naturområdes naturvetenskapliga, natur- och kulturhistoriska, kulturella och upplevelsemässiga värden,
- fördjupa besökarnas förståelse för naturområdet, förklara vad som har hänt, vad som händer och varför detta sker och vägleda besökarna om vad man kan se, uppleva och göra i området och hur man lämpligen tar sig dit,
- motivera/påverka besökarna att uppträda i och använda naturområdet på sådant sätt att dess värden bevaras, samt skapa förståelse för behovet av att bevara och vårda naturen i allmänhet och området i synnerhet,
- stimulera intresset för natur, naturvård och naturstudier och ge kunskap om hur människan har använt sig av och påverkat naturen

Den huvudsakliga målgruppen för besökare till naturum är den breda allmänheten i alla åldrar utan speciella förkunskaper. En viktig grupp är skolans lärare och elever. Barnen är viktiga besökare. Även andra än svenskspråkiga besökare ska kunna ta del av innehållet i naturum. Lokaler, verksamheter och information ska vara utformade så att de kan vara tillgängliga också för personer med olika funktionshinder. Det gäller också för anslutande målpunkter och stråk som informationstavlor, stigar etc. för naturvägledning utomhus.

I naturum ska finnas permanenta och tillfälliga utställningar, programverksamhet som filmvisning, föredrag och guidningar i naturum och i den omgivande naturen. Naturum ska vara bemannad större delen av året med kunnig personal och öppettiderna i naturum ska vara generösa så att de kan möta efterfrågan från olika besökarkategorier. Inträde till statliga naturum ska vara avgiftsfritt.

Stendörrens naturum: Nuvarande verksamhet och byggnad

1993 invigdes det nuvarande Stendörrens naturum vid det gamla fiskarstället Aspnäset. Byggnaden, med en plan i form av en fiskgjuse, Sörmlands landskapsfågel, ritades av arkitekt SAR/MSA Per Liedner. Byggnaden blev uppmärksammad för sin arkitektur och presenterades i tidskriften Arkitektur (bilaga 7). Den belönades 1993 med SAR Sörmlandskustens arkitekturpris, med följande motivering:

“Priset tilldelas byggnaden, som ligger i Stendörrens naturreservat, Nyköpings kommun, för dess enkla och uttrycksfulla arkitektur. Byggnaden samspelar väl med den omgivande, karga skärgårdsnaturen. Huset följer en svensk träbyggnadstradition, men har samtidigt en egen stark karaktär som passar den utåtriktade utställningsverksamheten. Ett ekologiskt tänkande har genomsyrat planeringen och fått genomslag i val av installationer, material och ytskikt.”

Här finns idag en ganska enkel fast utställning, medan små tillfälliga temautställningar tar upp skärgårdens och Östersjöns flora, fauna, geologi, kulturhistoria och miljö. Föreläsningar, temavandringar och andra aktiviteter pågår under hela sommaren i naturum och i naturen runtomkring. Av de cirka 250 000 årliga besökarna till naturreservatet besöker cirka 40 000 även utställnings-lokalen naturum. Stendörren besöks året runt, med högsäsong under den varma årstiden, men naturum är öppet endast sommartid och programverksamheten är i huvudsak förlagd till sommarmånaderna. Under vinterhalvåret är naturum stängt.

Avsikten är nu att bredda och utveckla verksamheten vid Stendörrens naturum. Förutom att väcka intresse för den omgivande naturen och förståelse för dess värden ska fokus i Stendörrens naturum ligga på att skapa förståelse och engagemang för miljöfrågor i allmänhet och för frågor kring Östersjön och dess framtid i synnerhet. I utställning, skyltar, programverksamhet och pedagogisk verksamhet för skolorna blir huvudtemat växelverkan mellan människan och havet liksom människans roll och havet som ändlig resurs.

Ambitionen är att verksamheten på Stendörren ska bidra till ett ansvarsfullt bruk av Östersjön och till en långsiktigt hållbar utveckling av Östersjöområdet, och därmed också till att de värden som finns i och omkring naturreservatet Stendörren bevaras.

På Stendörrens naturum sätts människan i centrum på ett tydligt sätt.

De begränsade ytorna i dagens naturum, ca 185 m², räcker emellertid varken för dagens eller för morgondagens verksamhet. Utställningsytan är alldeles för liten och dessutom svårutnyttjad. Det är helt enkelt nästan omöjligt att bygga en intressant och rik utställning med modern utställningsteknik i det långsmala rum som finns idag. Dessutom är det alltför lågt i tak i stora delar. Även utrymmena för personalen är otillräckliga, och inte heller finns adekvat utrymme för reception för att ta emot besökare och försäljning av litteratur, souvenirer etc. Att ta emot grupper i den smala lokalen är heller inte lätt – det är trångt och svårt att samla en grupp eller klass. Lokalen för tillfälliga utställningar utnyttjas också för föreläsningar och andra typer av programverksamhet och är alldeles för liten och svårutnyttjad.

För en utveckling av verksamheten vid Stendörren behövs således bättre lokaler för ny utställning, café, varierad programverksamhet, utökad pedagogisk verksamhet mm.

VISIONER

Verksamhet och innehåll i det planerade Stendörrens naturum

Stendörren med ett utökat, nytt och spännande naturum ska bli ett kunskaps- och upplevelsecentrum, öppet året runt både ute och inne. Vi vill skapa en ännu mer speciell och besöksvärd plats som även den som inte är så särskilt intresserad av natur och miljö ska känna sig lockad av att besöka. Det ska vara engagerande, roligt, intressant, starkt, kunskaps- och upplevelserikt, lekfullt med allvar.

Projektet Stendörren inrymmer flera olika delar, både utomhus och inomhus. Basen, och förutsättningen, är självfallet den natur- och kulturmiljö som finns på platsen. De åtgärder som idag gör platsen och naturen tillgänglig, som gångvägar och hängbroar, ska självfallet underhållas och i vissa fall förbättras. Att även som icke båtägare komma ut en bit i skärgården är ovärderligt. Denna möjlighet bör förstärkas ytterligare. Idag finns, förutom utställningen i naturum, ett mindre antal informationstavlor samt orienteringsskyltning, några vandringsleder, iordningsställda grillplatser samt utedass. Idag bedrivs också viss skolverksamhet samt en omfattande programverksamhet med visningar, föreläsningar mm. Allt detta ska man givetvis bygga vidare på. Ambitionen är också att kunna hålla naturum öppet och verksamheten igång under större delen av året.

I utvecklingsprojektet för Stendörren och naturum ryms:

- Förbättrad orienteringsskyltning och förbättrad fysisk tillgänglighet för alla
- Utbyggt naturum med ny utställning, café, samlingssal, personalutrymmen mm
- Utomhusutställningar och uppskyltade vandringsleder/stigar
- Utökad pedagogisk verksamhet inne och ute för och med barn och unga och ett utvecklat samarbete med skolan
- Utökad programverksamhet inne och ute
- Förbättrad tillgänglighet och delaktighet för varierade grupper av besökare
- Utökad säsong och helst öppet året runt

Med ledorden "människan i centrum" blir huvudtemat för verksamhet och utställningar:

- Den komplexa växelverkan mellan människan och naturen/havet med alla dess varelser, organismer och processer.
- Människans skiftande sätt att utnyttja havet, att ta del av dess resurser, att använda det som skafferier, soptunna och fritidsnöje.
- De olika Östersjöbornas strid om herraväldet över havet.
- Hur människan påverkat havet. Hur havet format människors liv. Om människans litenhet och havets storhet.
- Om havets sårbarhet och människans makt. Och tvärtom.

Målet är att skapa engagemang och intresse för Östersjön som naturmiljö och som en viktig resurs för många människor. Man ska åka från Stendörren och naturum och känna sig styrkt, gärna vilja komma tillbaka och vara fylld av lust att bidra till att ett litet hav i norr förblir ett litet levande hav.

Därför ska Stendörren och naturum:

- vara intressant och kunskapsrikt, roligt, färgstarkt, engagerande, lekfullt med allvar, konkret och handfast
- vara lätt att hitta till och i, lätt att förstå, tydligt och slagkraftigt och ha en genomgående gestaltning som skapar detta
- ge kunskap och insikt om allvaret för Östersjön och samtidigt inge hoppfullhet och lust till handling samt bidra till förståelse och ge människor verktyg för egna ställningstaganden
- ge kunskap om sammanhang. Stendörren och naturum ska handla mer om samband och processer än om arter och årtal.
- inbegripa natur och kultur som två sammanknutna aspekter samt ha fokus på nutid och framtid och samtidigt ha tydliga historiska perspektiv
- Sätta människan i centrum. Det ska kännas att människan faktiskt betyder något och har ett ansvar för Östersjön. Samtidigt ska det vara tydligt att människan ingår i större sammanhang som hon inte alltid kan överblicka eller bestämma över.
- Vara tillgängligt, intressant och kul för alla, men ha barnfamiljer och barn och ungdomar som prioriterade målgrupper
- Vara tillgängligt på flera språk och för människor som inte fötts upp med allemansrätt och svensk naturromantik
- Vara tillgängligt i så stor utsträckning som möjligt för funktionshindrade

Utställningarna

Utställningen med arbetsnamnet "Östersjön och människan – ett växelspel i många dimensioner" blir ett viktigt verktyg i förmedlingsverksamheten på Stendörren. Den ska bli en upplevelse i sig och en plats för möten och samtal mellan människor. Tillsammans med den planerade samlingssalen blir den kärnan i det nya naturumhuset. Ett viktigt komplement blir den mindre lokal för tillfälliga utställningar som ska finnas i närheten av den större utställningslokalen. Alla utställningar ska vara flexibla, utvecklas och förändras.

Utställningarna, liksom orienteringsskyltar, utomhusutställningar och informationssyltar utomhus produceras av Sörmlands museum i samverkan med övriga parter.

I en första del av utställningen berättas om Östersjöns egenheter som hav med brackvatten, lågt vattenutbyte, vatten i lager, stor tillförsel av sötvatten och stor avrinning till Västerhavet, liten tillförsel av saltvatten, låg syresättning, stor del av havet omgivet av land, få arter, känsliga ekosystem mm. Men det handlar inte bara om havet i sig, utan även om dess omgivning. Kanske täcks golvet i denna utställningsdel av en karta över Östersjöområdet med floder, städer, öar etc. samt med uppgifter om Östersjön och Östersjöområdet i siffror. Runt vissa väggar och på flyttbara vepor ges glimtar av de kommande utställningsdelarnas teman blandade med information om den biologiska mångfalden i havet. Vissa djur – t ex märlan, sälen, havsrönnan, strömmingen, plattmasken och kanske en mycket liten naken människa – möter man som flyttbara mindre skulpturer. Kanske finns sommartid några mindre akvarier med karakteristiska djur och växter. Nästan hela utställningsdelen är ljus och glittrande, ren och naturlig. Det är det rena havet och den oförstörda naturen man möter, med endast enstaka elaka inslag av miljöhot.

I övriga delar av utställningen är huvudtemat kring människans bruk av Östersjön och Östersjöns framtid tydligare. I dessa delar av utställningen arbetar vi hela tiden med fyra nivåer både innehållsligt och formmässigt - på botten, under ytan, på ytan, runtomkring. Ibland också med en femte - himmel eller atmosfär. Samma nivåer eller samma pedagogiska knep används i ledernas och stigarnas utomhusutställningar. I utställningen inomhus är det också en påtaglig del av formen och upplevelsen.

Man ska ha en känsla av att vara under ytan, gå på botten och på olika sätt ta sig upp på ytan och på land och se havsytan med öar och land. Upplevelsen skapas av att utställningen byggs i flera nivåer och de olika nivåerna ges starka både visuella och taktila upplevelser. Man vandrar bland fiskar, alger, tång, döda sjömän, sälar ... och ser upp mot en yta med fartygsskrov, simmande sjöfågelsben, en sälrumpa, ett par simmande människoben. Ena stunden går besökaren i ålgräs som en liten fisk för att nästa stund vara en jätte under en oljetanker. Med hiss, trappor, repstege, dykarklocka, badtrappa tar man sig upp på land. Här ser man ut över en yta med öar, krigsfartyg, oljetanker, vedskuta, fiskefartyg, fritidsbåt, sjöfåglar, algbälten, sälar, badande människor. Man är omgiven av land där floder rinner, jordbruk bedrivs, städer byggs, bilar kör, etc. På alla nivåerna blandas perspektiv och storlekar.

Dessa olika nivåer knyts samman på flera sätt. Olja rinner från oljetankern, näringsrikt vatten från floderna, bränsle från fritidsbåten. Från fiskefartygen hänger en bottentrål. På botten ligger ett sjunket handelsskepp med sin last. Kanske en gammal mina guppar bland fiskarna eller en krok från ett metspö.

Tydliga texter förklarar samband och processer och sätter in det man upplever i ett övergripande sammanhang.

Utställningen byggs i sin helhet och för det krävs egentligen bara ett tomt oömt rum med högt i tak där vad som helst kan byggas. Det ska även vara möjligt att hänga saker, även tunga sådana, från taket. Då utställningen kommer att vara fylld av ljus, ljud och skiftande digital teknik ska förutsättningar finnas för detta.

Samlingssal

För den planerade programverksamheten liksom för den pedagogiska verksamheten behövs en samlingssal som komplement till de utrymmen som skapa i själva utställningen.

Café, reception, infocenter mm

Idag behöver i stort sett alla större besöksmål ett café. Det gäller även Stendörren även om många människor har med sig pick-nick. Ett bra café ökar attraktionskraften betydligt. Cafét ska ha en tydlig miljöprofil och servera sund, lokalt och ekologiskt producerad mat.

I anslutning till receptionen, som alltid ska vara bemannad under öppettid, bör det finnas utrymme för en liten butik med böcker, vykort, enstaka väl valda souvenirer. Där ska också finnas plats för en infocentral kring sörmländska natur- och kulturmiljöer.

”Utetorg”

Stendörren besöks redan idag året runt och i den framtida utvecklingen ingår att göra området och verksamheten mer tillgängligt året runt. Dessutom ska besökare som kommer till Stendörren på dagar eller tider på dygnet då naturum är stängt kunna ta del av viss information och upplevelser även vid naturum, förutom av det som finns vid stigar, utomhusutställningar mm.

Därför bör det i anslutning till naturumbyggnaden finnas någon plats där man som besökare kan sitta utomhus skyddad för väder och vind (även vintertid). Det bör också finnas platser som ger flexibla möjligheter att flytta ut utställningsdelar och information. Man ska kunna samla en större eller mindre grupp utomhus och gärna även kunna ha t ex en föreläsning eller en musikafton utomhus i anslutning till byggnaden.

Ta tillvara närheten till vattnet

Naturum ligger vid vattnet och hela verksamheten handlar ju om havet. Därför ska naturum självfallet ta tillvara läget vid stranden och den fantastiska utsikten. Tävlingsförslag med eventuella anläggningar mot strandlinjen ska dock utformas så att anläggningarna inte hindrar eller avhåller någon från att passera och vistas där.

PLATSEN

Aspnäset är ett gammalt skärgårdsboställe för småjordbruk och fiske, längst ut på halvön Aspön ca två mil öster om Nyköping. Platsen och naturreservatet beskrivs kort i länsstyrelsens broschyr "Stendörren" (bilaga 4).

Hur man kommer dit

De flesta besökare till Stendörren kommer med egen bil. Från Studsviksvägen leder en avtagsväg ca fyra kilometer genom skogen till reservatsgränsen, där man möter en enkel parkering på ängsmark. Från denna kan man via tre hängbroar mellan några småöar nå fina bad- och fiskeplatser och promenera längst ut på Äpskär med utsikt mot en fri horisont. Cirka 700 meter längre fram längs landsvägen finns ytterligare en parkering, varifrån man via hängbroar kan promenera ut på Stora Krokholmen som är mycket populär för bad och fiske.

Från denna andra parkering fortsätter vägen, men är här avstängd för biltrafik med en bom. Efter några hundra meters promenad passerar man Aspnäsets boställe och här öppnar landskapet upp sig med en vacker vy mot söder och vattnet. Vägen fortsätter här mellan öppna betesmarker ytterligare ca 300 meter fram till Aspnäsets brygga. Bakom en trädunge där döljer sig naturum.

Det finns också andra vägar att närma sig naturum. Från den andra parkeringen går två stigar, den ena väster om vägen längs vattnet och över betesmarken väster om naturum,

den andra öster om vägen till ett utsiktstorn uppe på berget och vidare ner till vattnet och betesmarken öster om naturum.

Under sommaren kommer också många till Stendörren med egen båt. Aspöfladen, skyddad av Stora Krokholmen och Runnudden, den långa smala landtungan söder om naturum, är en populär natthamn för både seglare och motorbåtar.

Även vintertid finns en potential att locka besökare från sjösidan, eftersom skärgården här ett populärt område för långfärdsskridskoåkning.

.... och hur det är tänkt i framtiden

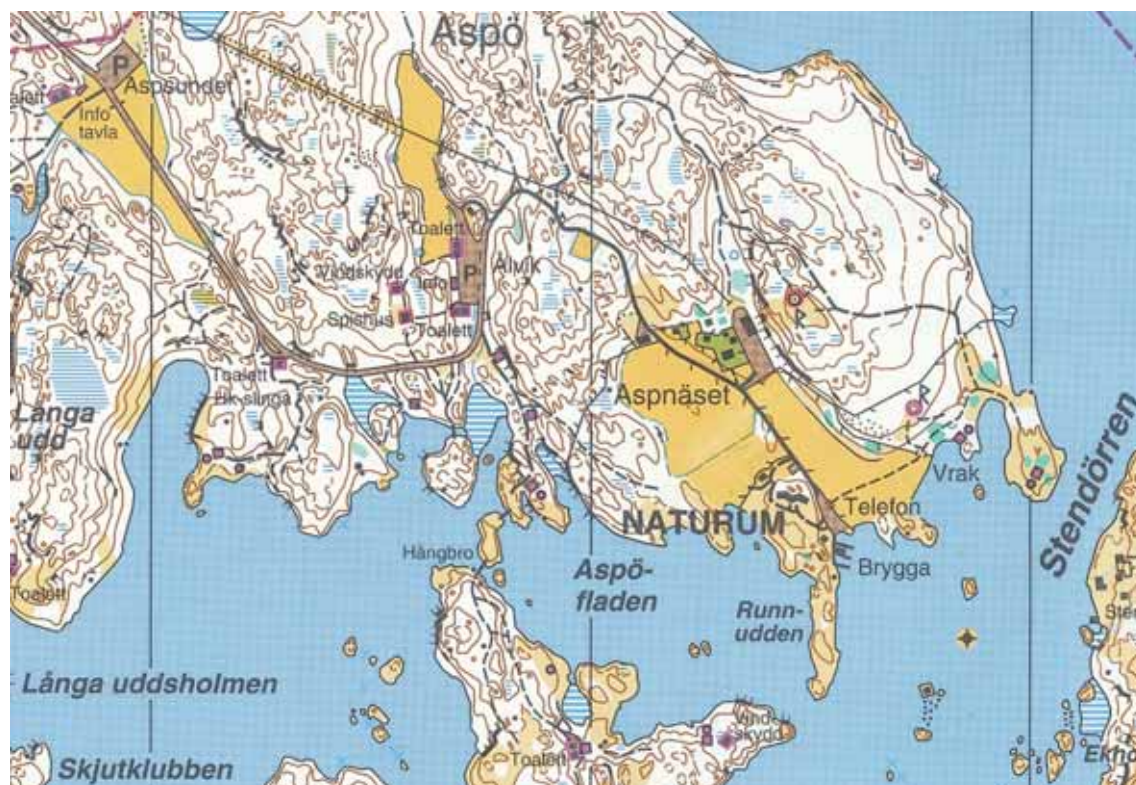
Planerna för det utökade Stendörrens naturum innebär inga större förändringar i denna situation. Besökaren måste även i framtiden lämna sin bil vid någon av parkeringarna, undantaget handikappfordon. Vägen därifrån och fram till naturum får inte flyttas eller blockeras, eftersom den används även för transporter till öar m m.

2 HK-platser finns i anslutning till naturum, men kan flyttas till annan plats nära entrén.

Befintliga anläggningar

Den befintliga naturumbyggnaden

Byggnaden är placerad på en liten höjd intill landsvägen, med entrésidan vänd mot söder. Placeringen, topografin och växtligheten gör att byggnaden inte syns alls för besökare som kommer längs landsvägen från någon av parkeringarna. Först när man kommit strax intill ger sig huset till känna, och en liten skylt på väggen berättar att detta är ett naturum. Entrén når man först efter att ha passerat huset och nått den gångstig som leder från "hamnplan" upp till huset. Från sjösidan är huset däremot väl synligt (se foto på omslaget)

Från landsvägen syns naturum knappast ... (takets skymlar snett ovanför den röda bilen som står på HK-parkeringen)

... eller inte alls. Tävlingsområdet mitt i bilden.

"Första glimten" av naturum från vägen och "HK-parkeringen"

Naturum och gångvägen upp från "hamnplanen"

Under sommarsäsongen annonserar sig entrén mot söder med ett stort "segeltak" som då är uppspönt över en wire mellan två master på var sida om huset. Detta segel är en viktig del i byggnadens identitet, men betraktas av personalen som ett arbetsmiljöproblem när det ska riggas upp på våren. De tävlande kan förhålla sig fritt till om det är lämpligt eller möjligt att behålla seglet.

Byggnaden omfattar ca 185 m², är uppförd i trä i en våning, med tak i form av motstående, höjdförskjutna pulpettak. Se ritningar bilaga 3.

Den långstäckta planformen, vinklad som en fiskgjuse med utsträckta vingar, har sitt ursprung i ambitionen att passa in byggnaden i den kuperade terrängen utan att behöva spränga, och "viker sig" sålunda kring en hög bergknalle på norrsidan.

Husets inre domineras av ett långsmalt utställningsrum med överljus. Den östra delen är avskild till ett mötesrum.

Byggnaden är idag inte isolerad för vinterbruk. Golvvärme finns för vårar och höstar, försörjd av en jordvärmeanläggning.

I den nordvästra delen av byggnaden ligger tre toaletter med ingång utifrån, öppna även när naturum är stängt.

De tävlande är helt fria att föreslå hur byggnaden ska ansluta sig till och användas i den nya anläggningen, och vilka förändringar och åtgärder som då är nödvändiga.

Utsikt österut från entrén

Utsikt söderut från entrén

Entrén och del av utställningsrummet

BioVac-anläggningen

Den nuvarande anläggningens reningsverk utgörs av en BioVac-anläggning placerad i en egen byggnad som ligger inom tävlingsområdet ca 20 meter NV om Naturumbyggnaden.

BioVac-anläggningen består i huvudsak av en mottagningstank, en behandlingstank och ett slamlager.

Från mottagningstanken pumpas en förutbestämd mängd avloppsvatten till behandlingstanken och blandas där med aktivt slam/fällningskemikalier. Efter ca fem timmar leds det reade vattnet till en närliggande våtmark och slammet förs över till slamtanken för senare hämtning och borttransport. En ny process startas till dess mottagningstanken är tömd.

Den nuvarande anläggningen är dimensionerad för aktuell belastning men kan byggas ut för kommande behov.

Ett BioVac-reningsverk ger möjlighet att placera de olika delarna av reningsverket där det för verksamheten i övrigt är lämpligast. Till och från de olika tankarna kan självfall och pumpning kombineras. Det står därför de tävlande fritt att föreslå annan placering av reningsverket. Se bilaga 6.

"Båttaken"

Längs stigen upp till nuvarande naturums entré finns två allmogebåtar uppställda under skärmtak. Dessa kan flyttas.

Befintliga träd som bör bevaras

Inom tävlingsområdet finns ett antal stora träd, främst tallar. Dessa finns inmätta på nybyggnadskartan. Karaktärsskapande träd ska bevaras.

Planläget

Området är inte detaljplanelagt. Projektledningens ansökan om förhandsbesked enligt PBL och principiellt ställningstagande i frågan om strandskyddsdispens behandlas f.n. av Nyköpings kommun.

TÄVLINGSOMRÅDET

Tävlingsområdets omfattning och avgränsningar framgår av nybyggnadskartan (bilaga 1). Avgränsningen har gjorts med avsikten att, med iakttagande av platsens höga naturvärden, ändå ge så stor frihet som möjligt för de tävlande att lösa uppgiften på bästa sätt.

TÄVLINGSUPPGIFTEN

Tävlingsuppgiften är att med utgångspunkt i de förutsättningar och krav som framgår av detta program visa hur den befintliga naturumbyggnaden kan kompletteras med en nybyggnadsdel till en gestaltningsmässig och funktionell helhet. I uppgiften ingår även att visa en helhetslösning för utomhusmiljön inom tävlingsområdet.

I uppgiften ingår inte att utforma utställningarna. Det ingår heller inte i uppgiften att ge förslag på övriga delar inom projektet såsom stigar, orienterings- och informationsskyltar etc.

Den befintliga byggnadens placering i landskapet samt dess speciella utformning och kvaliteter gör en utvidgning av lokaliteterna till en arkitektonisk utmaning utöver det vanliga. Huruvida de tillkommande lokalytorna ska tillföras genom tillbyggnad av den befintliga byggnaden eller som fristående tillägg till denna är en fråga för de tävlande att ta ställning till. I uppgiften ingår även att ta ställning till vilka förändringar som behöver göras på den befintliga byggnaden för att uppnå angivna mål.

Den befintliga naturumbyggnaden uppfördes med långtgående hänsyn till den natur den placerades i. Genom omsorgsfull planering kunde sprängning helt undvikas, trots att platsen till större delen utgörs av de kuperade bergknallar som är typiska i skärgårdsnaturen. En motsvarande varsamhet är nödvändig även vid utbyggnaden av anläggningen och sprängning bör undvikas så långt det är möjligt. Nivåskillnaderna inom tävlingsområdet bör därför utnyttjas kreativt, och bergknallarna kan kanske utnyttjas inne i byggnaden, t ex som "havsbottnen" i utställningen.

Stendörrens framtida naturum ska ha en egen, spännande särprägel och på ett estetiskt tilltalande sätt kommunicera och samspela med den naturmiljö som platsen och området erbjuder. Målet är att besökaren ska känna glädje, förundran och nyfikenhet redan inför huset. Det ska vara inbjudande och i sin form och arkitektur berätta något om det som finns inuti. Då utställningsytan kräver rumshöjd blir huset högre än det nuvarande, vilket innebär att det kommer att synas mer från såväl land som sjön.

PROGRAM FÖR UTBYGGNADEN

Lokalprogram

Ett lokalprogram, med det ytbehov respektive verksamhet bedöms behöva, redovisas nedan. Observera att detta inte betyder att varje funktion ska ha en helt egen yta av angiven storlek. De tävlande uppmanas att ta tillvara möjligheter att samlokalisera verksamheter för att spara yta. I första hand bedöms de fyra första posterna - entréhall, samlingshall, tillfälliga utställningar och café - lämpliga att söka samordna för flexibel användning. Målsättningen bör vara att lösa in lokalprogrammets funktioner inom en total area om maximalt ca 625 m² BTA.

Det bör även betonas att detta lokalprogram uttrycker en aktuell bedömning av verksamhetens innehåll och behov. Lokalprogrammet kan komma att justeras under projektets fortsatta genomförande, och nya behov kan i framtiden kräva omdisponeringar, om- eller utbyggnader. Det nya huset måste därför utformas med flexibilitet och generalitet inför framtida förändringar.

Entréhall med reception/butik	60 m ²	Kan med fördel samordnas/integreras med del av ytan för tillfälliga utställningar. Utrymme för att informera en större grupp (60 pers). Entré till caféet ska kunna hållas öppen även när övriga naturum är stängt. Kontakt med utomhustorget.
Samlingssal	70 m ²	Plats för 60 pers sittande. Ej fasta gradängar.
Tillfälliga utställningar	50 m ²	Möjligt bevaka från receptionen och caféet. Möjlighet att mörklägga lokalen eller del av den är ett plus men inget krav.
Café	50 m ²	Ska tillsammans med entré och toaletter, eventuellt även del av ytan för tillfälliga utställningar, kunna vara öppet separat. Plats för 40-50 pers. Rikligt med fönster mot vattnet. Utgång till uteplats.
Utställningslokal/basutställning	175 m ²	Takhöjd minst 6-6,5 m, ingen eller begränsad fönstersättning. Takkonstruktion som är lätt att hänga upp föremål i och som tål enstaka punktbelastningar på ca 1 ton. Möjligt bevaka in- och utpassager från receptionen. Utställningslokalen för basutställningen ska vara ett stort, tomt och mörkt rum med väggar och tak och golv som går att bygga och hänga vad som helst i - en "black box".
Toaletter och kapprum m m	30 m ²	I anslutning till entré, ska kunna nås från såväl café som utställning. I denna yta ingår inte de tre befintliga toaletter som nås utifrån. Om dessa tas bort måste de ersättas med nya motsvarande.
Backoffice till reception	10 m ²	1 arbetsplats. I anslutning till entréhallen.

Kök	40 m2	Beredningskök till caféet. Behöver inte detaljlösas.
Kontor/arbetsplatser	50 m2	4-6 arbetsplatser.
Personaltoalett, dusch mm	15 m2	
Lunch- och vilrum	15 m2	
Förråd	60 m2	För utställnings- och informationsmaterial m m. Kan delas upp i flera mindre utrymmen, varav minst ett på minst 25 m2.
Närverkstad	15 m2	
Tekniskt utrymme	20 m2	Fläkt, värme, el etc.

Kommentarer till lokalprogrammet

Verksamheten vid det nya naturum Stendörren kommer att vara mycket varierad. Därför måste byggnaden vara flexibel och tåla förändringar och skiftande utnyttjande. Den ska så att säga vara tillåtande och inte ställa krav på att behandlas på endast vissa sätt. Så ska till exempel alla väggytor kunna utnyttjas för att sätta upp saker på, golven tåla tillfälliga "utställningar" och alla rummen kunna fyllas med aktiviteter och människor. Det får gärna vara vackert men inte "fint".

Anläggningen i sin helhet ska vara så generell och flexibel att det i framtiden finns möjligheter att justera ytbehovet för olika aktiviteter beroende på förändringar i inriktning på basutställningarna, förändrade resurser eller prioriteringar.

Yttre miljö

För verksamheten är möjligheter att på olika sätt utnyttja den yttre närmiljön kring naturum viktig. Man ska kunna samla en grupp, t ex en skolklass, utomhus och gärna även kunna ha t ex en föreläsning eller en musikafton utomhus i anslutning till naturum. I anslutning till byggnaden/byggnaderna bör det finnas någon plats där man kan sitta utomhus, skyddad för väder och vind (även vintertid). I anslutning till caféet bör finnas en enkel uteplats, gärna med utsikt över vattnet, dit man kan ta med sin kaffekopp eller smörgås. Det bör också finnas platser som ger flexibla möjligheter att flytta ut utställningsdelar och information.

Detta samtidigt som ambitionen måste vara att iakttä största försiktighet med tävlingsområdets berghällar och övriga naturgivna förutsättningar. Något program för den yttre miljön ges därför inte - det är upp till de tävlande att utifrån en egen bedömning av platsen visa vilka möjligheter som finns att utan stora åthävor tillgodose angivna önskemål.

Övriga krav och önskemål

Utöver lokalprogrammet gäller de krav och önskemål som framgår under rubrikerna "VISIONER" OCH "PLATSEN".

Hela anläggningen ska uppföras med en ekologisk profil i material och utformning, gärna med ett "synligt" miljötänkande och gärna så att den är energimässigt självförsörjande.

Hela anläggningen ska vara tillgänglig för besökare med funktionsnedsättning.

Huset planeras vara bemannat året runt. Stor vikt bör dock läggas vid att förebygga inbrott och skadegörelse genom husets konstruktion och utformningen av den yttre miljön.

KOSTNADER

Projektet i sin helhet förutsätter samfinansiering mellan Naturvårdsverket, Sörmlands museum/Landstinget Sörmland och Länsstyrelsen i Södermanland.

Naturvårdsverket tar ställning till finansieringen först efter genomförandet av arkitektävlingen och när 2007 års budget för Anslaget för biologisk mångfald är klar.

Sörmlands museums/Landstinget Sörmlands och Länsstyrelsens beslut om finansiering förutsätter Naturvårdsverkets beslut om medfinansiering.

Realistiska drift- och underhållskostnader kommer att vara av betydelse för möjligheterna till ett genomförande av projektet. En bedömning av tävlingsförslagets ekonomiska konsekvenser i dessa avseenden kommer att vara en del i juryns bedömning.

TIDPLAN

Arbetet med projektet inleddes våren 2005 och planerings- och projekteringsarbetet fortsätter under 2006. Den utbyggda anläggningen med ny utställning planeras att invigas våren/sommaren 2009, vilket innebär att byggnaden måste stå klar hösten 2008.

TÄVLINGSTEKNISKA BESTÄMMELSER

Tävlingsarrangör

Huvudman för utvecklingen av Stendörrens naturum är Länsstyrelsen i Södermanlands län, i samarbete med Sörmlands museum, Landstinget Sörmland och Naturvårdsverket. En styrgrupp med representanter för länsstyrelsen, museet, Naturvårdsverket och Stockholms Marina Forskningscentrum, Stockholms Universitet har det övergripande ledningsansvaret. Projektledare är Ingvar Jansson, länsstyrelsen i Södermanland.

Arrangör för denna tävling är Länsstyrelsen i Södermanlands län i samarbete med Naturvårdsverket.

Tävlingen genomförs i samverkan med Sveriges Arkitekter.

Tävlingens form

Tävlingen är en inbjuden formgivningstävling i ett steg och genomförs i enlighet med Lagen om Offentlig Upphandling.

Tävlingsspråk

Tävlingsförslaget ska vara utfört på svenska.

Deltagarrätt

Tävlingen är öppen endast för följande inbjudna arkitektföretag, utvalda genom ett öppet kvalificeringsförfarande:

- Formverkstaden Söder, Stockholm, ansvarig Per Liedner
- GF Konsult AB, Göteborg, ansvarig Marcus Rydbo
- Landström Arkitekter AB, Stockholm, ansvarig Anders Landström
- Pir II Arkitektkontor AS, Trondheim, ansvarig Ogmund Sörli
- Stein Halvorsen AS, Oslo, ansvarig Stein Halvorsen
- Wingårdh Arkitekter AB, Göteborg, ansvarig Gert Wingårdh

Jury

Ingvar Jansson	projektledare, Länsstyrelsen i Södermanlands län
Per Öhrling	länsarkitekt SAR/MSA, Länsstyrelsen i Södermanlands län
Karin Lindvall	länsmuseumchef, Sörmlands museum, projektledare utställning mm
Tor Svae	scenograf
Cecilia Persson	biogeovetare, Naturvårdsverket
Henrietta Palmer	professor, arkitekt SAR/MSA, utsedd av Sveriges Arkitekter
Bolle Tham	arkitekt MSA, utsedd av Sveriges Arkitekter

Juryns sekreterare är Thomas Nordberg, Sveriges Arkitekters ArkitektService AB.

Juryn kommer under bedömningen att ge Nyköpings kommun möjlighet att göra en egen bedömning av tävlingsförslagen innan juryn tar slutgiltig ställning. Juryn kan komma att tillkalla ytterligare sakkunniga som rådgivare.

Tävlingsfunktionär

Torbjörg Sekse
Länsstyrelsen i Södermanlands län
611 86 NYKÖPING
tel +46 (0)155-26 41 96
fax 0155-28 77 21
e-post: torbjorg.sekse@d.lst.se

Programhandlingar

Programhandlingarna utgörs av detta program samt följande bilagor som delas ut vid startmötet:

1. Nybyggnadskarta (dwg/dxf-fil), med tävlingsområdet markerat
2. Områdeskarta 1:10 000
3. Ritningar över befintlig byggnad (ej digitala)
4. "Stendörren", länsstyrelsens broschyr
5. Nationella riktlinjer för naturum i Sverige, Naturvårdsverkets anvisningar
6. BioVac-reningsverk, måttskisser
7. Utdrag ur Arkitektur nr 1/1994

Startmöte

Samtliga tävlande inbjuds till ett gemensamt startmöte för visning av befintliga byggnader och tillgänglig tomtmark. Tid: enligt överenskommelse. Plats: Stendörrens naturum

Tävlingsfrågor

Begäran om klarlägganden eller kompletterande uppgifter om programhandlingarna ska göras skriftligen genom e-post. Tävlingsfrågor ska vara juryns sekreterare Thomas Nordberg, thomas.nordberg@arkitekt.se, tillhanda senast 2006-12-11. Tävlingsfrågor och juryns svar kommer snarast därefter att skickas till samtliga tävlande.

Tävlingsförslaget

Tävlingsförslaget ska vara anonymt. Förslag som bryter anonymiteten utesluts från bedömning. (OBS att användande av annat språk än svenska kan innebära brott mot anonymitetskravet). Samtliga inlämnade ritningar och övriga handlingar ska i nedre högra hörnet vara försedda med ett motto.

Tävlingsförslaget får omfatta högst 4 planscher i A1-format, monterade på styvt underlag. Därutöver ska en omgång av dessa planscher, förminskade till A3-format, lämnas, samt hela förslaget i pdf-format på CD-ROM.

Ev. handlingar utöver dessa kommer att tas undan från bedömning och utställning. Modell tas ej emot.

Tävlingsförslag ska redovisa följande:

- Situationsplan 1:400 över hela tävlingsområdet
- Planer (höjdsatta) 1:200
- Samtliga fasader samt sektioner 1:200
- Minst ett exteriör- och ett interiörperspektiv
- Kortfattad beskrivning, med angivande av förslagets totalarea BTA.

Inlämning

Tävlingsförslaget ska vara lämnat till post- eller budbefordran senast 2007-02-06, adresserat till tävlingsfunktionären. Tävlade ska på anmodan kunna styrka inlämningsdag. Förslaget ska skickas på sådant sätt att det är tävlingsfunktionären tillhanda senast inom en vecka.

Förslaget ska åtföljas av ett förseglat ogenomskinligt kuvert, märkt med "Namnsedel" och förslagens motto. Detta kuvert ska innehålla uppgifter om namn på förslagsställaren och ev. medarbetare.

Tävlingsarvode

Varje tävlade som inom utsatt tid inlämnat förslag i enlighet med detta program erhåller ett arvode om SEK 100 000 exkl. moms. Arvodet utbetalas mot faktura sedan juryn godkänt inkomna förslag för bedömning.

Bedömning

Följande kriterier kommer att ligga till grund för bedömningen (utan inbördes ordning eller viktning):

- Arkitektoniska/estetiska kvaliteter
- Attraktionskraft
- Funktionalitet
- Miljöaspekter
- Ekonomi (bygg-, drift- och underhållskostnader)

Bedömningen beräknas vara avslutad under mars 2007. Resultatet kommer att meddelas de tävlade personligen.

Utställning/Publicering

Tävlingsförslagen kommer att ställas ut genom arrangörens försorg. Tid och plats meddelas senare.

Tävlingsjuryns utlåtande kommer att tillsändas samtliga tävlade senast tre veckor efter det att tävlingens resultat offentliggjorts.

All publicering av tävlingsförslag efter avslutad tävling kommer att ske med angivande av förslagsställarens namn.

Tävlingsarrangörerna och Sveriges Arkitekter äger fri rätt att publicera samtliga tävlingsförslag.

Äganderätt, upphovsrätt och nyttjanderätt

Arrangören innehar den materiella äganderätten till tävlingsförslagen.

Förslagsställarna innehar upphovsrätten och behåller nyttjanderätten till sina förslag. Direkt utnyttjande av förslag, helt eller i väsentliga delar, kan ske först efter avtal med förslagsställaren.

Uppdrag efter tävlingen

Efter beslut om genomförande av projektet kommer arrangören att förhandla med förslagsställaren till det förslag juryn rekommenderat om uppdraget att färdigprojektera byggnaden. Upphandlingen kommer att ske som en s.k. "Förhandlad upphandling utan föregående annonsering".

Projekteringen kommer att avse en utförandeentreprenad (generalentreprenad). Byggstart är planerad till november 2007.

Om förhandling om villkoren för det avsedda projekteringsuppdraget för byggnaden ännu efter två år inte tagits upp med den vinnande förslagsställaren erhåller denne en extra ersättning motsvarande tävlingsarvodet. Finner arrangören skäl att frågå juryns rekommendation ska samråd ske med Sveriges Arkitekter.

Tävlingsprogrammets godkännande

Detta program är upprättat i enlighet med "Regler för svenska tävlingar inom arkitekternas, ingenjörernas och konstnärernas verksamhetsfält", 1998. Reglerna gäller om inte programmet anger annat.

Program och bilagor är godkända av juryns ledamöter, vilka svarar för tävlingens genomförande. Ur tävlingsteknisk synpunkt är programmet granskat och godkänt för de tävlande av Sveriges Arkitekters tävlingsnämnd.

Nyköping/Stockholm i oktober 2006

Ingvar Jansson

Cecilia Persson

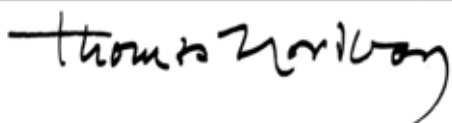
Per Öhrling

Henrietta Palmer

Karin Lindvall

Bolle Tham

Tor Svae

Thomas Nordberg
För Sveriges Arkitekters Tävlingsnämnd

